

* * *

Шість пар сумних жіночих очей з надією та розпачем дивляться на високу струнку білявку із гарним, хоч і го- струватим у рисах обличчям, у білому халаті. Але вона заперечливо хитає головою:

— Нічого доброго не скажу. Дурити вас не маю права. Дифтерія у ваших діток. Класична, як у книжці, дифтерія.

Селянка у свіжо побіленому коридорчикові багатшої сільської хати зойкає вголос, чотири плачуть беззвучно і тільки одна питає без сліз:

— І нічого не можна зробити, пані фельдшерко? Нема ніяких ліків? Ми би заплатили...

Блондинка закушує нижню губу.

— Минулого тижня, коли я була в лікарні, казали, що з неділі до Кременця мають привезти сироватку від дифте- рії. Навіть телеграма була: забезпечити умови для збері- гання, підготувати холодильні шафи і мати запаси льоду. Наші лікарі тоді ще бурчали, що краще би прислали щось потрібне, замість тарабанити ліки від хвороби, якої у нас нема. І от на тобі, добрий день у хату.

Блондинка рішуче розстібає халат:

— Поїду до Шумська.

Та сама селянка, яка не плаче, питає:

— Сказати свому, щоб запрягав?

Блондинка усміхається:

— Дякую, але не треба. У мене свій кінь. Залізний. Ні вівса, ні буряків не просить. Та й біжить скоріше. Якщо до

кінця дня обернуся, якщо сироватку привезу... — глибоко і зосереджено видихає. — То ми ще поборемося за ваших діток!

* * *

На тлі весняного неба особливо урочисто вирізняються барокові шпилі Кременецького єзуїтського колегіуму.

Клас, який колись нашвидкуруч переобладнали під шпитальну палату. І оте «нашвидкуруч» залишилося на шість років. П'ятеро поранених — у формених білих натільних сорочках і кальсонах російської імператорської армії, зате шостий — у мундирі чотового Дієвої Армії Української Народної Республіки. Саме до нього звертається кремезний дядько середніх років із виголоною до блиску головою і довгими вусами:

— Заспівай нам, Сташибо, на прощання. Нашої, шпитальної.

І подає гітару.

Сташиба співає. На тлі стоп-кадру Сташиби з гітарою йдуть титри.

*Розпрощався стрілець зо своєю рідней
Та й подався в далеку дорогу.
В бій за рідний свій край,
За стрілецький звичай
Він пішов, щоб добуть перемогу.*

*А вітер колише шовкову траву.
Молодий дуб додолу схилився.
Листом ліс шелестить.
В лісі стрілець лежить.
Над їм коник його зажурився.*

*Ой ти, коню ж мій коню, не стій наді мною
І копитом не бий коло мене.*

*Ти бігай, коню мій,
Скажи мамці моїй,
Що я лежу по битві ранений.*

*І ні батько, ні мати, ні рідна сестра —
Хай ніхто наді мною не плаче.
Кров пролив я в бою
За Вітчизну свою,
Чорний крук наді мною не кряче.*

* * *

За довгим канцелярським столом, явно роздобутим у «казьонному присутствії» імперських часів сидять два взірцевих полковники у бездоганно підігнаних одностроях. Один — у щойно пошитому мундирі Війська Польського. Інший — у перешитому з довоєнного російського кітелі Дієвої Армії Української Народної Республіки.

Риплять двері.

Заходить чотовий Сташиба. Клацає каблуками.

— Пане полковнику, чотовий Сташиба за вашим наказом прибув!

Обидва полковники синхронно підводяться. Польський полковник бере із зеленого сукна обшиту червоним оксамитом коробочку:

— Від імені Польської Республіки та головного командування Війська Польського маю приємність вручити старшому сержантові Сташибі Мелетію недавно затверджену нагороду за особисту доблесть на полі бою — Хрест Відважних.

Вручає коробочку.

Тисне руку.

Сташиба мовчки клацає каблуками, бо не знає, як треба відповідати у таких випадках. Ну не гаркати ж «Рад старяться, ваше високоблагородіє!».

І несподівано косо посміхається.

Український полковник здивовано піднімає брови. Сташиба пояснює:

— Просто подумав, що щастить мені на чужі нагороди. Від государя-імператора отримав перший бронзовий хрест, від польської республіки — другий.

— А нічого українського досі нема? — продовжує думку Сташиби український полковник. — Ви це хотіли сказати? Проекти українських відзнак уже опрацьовані. Тільки-но їх виготовлять так почнуться нагородження — ваші заслуги і рани також не будуть забуті.

Цього разу криво посміхається польський полковник. Але ні український полковник, ані Сташиба цього не бачать. Тільки глядачі.

Український полковник питає:

— До речі, про рани. Як здоров'ячко? Одужали?

Сташиба відповідає:

— Богу дякувати. Цілком одужав. Можу хоч зараз на фронт.

Польський полковник знову посміхається. Але цього разу посмішка в нього широка, майже братерська, й адресована особисто Сташибі:

— Якраз на фронт тепер можна і не поспішати. Бої затихли. Жодна зі сторін не має сили для стратегічного наступу або бажання марнувати снаряди в людей у сутичках місцевого значення.

Український полковник жестом пропонує всім сісти і після того, як всі троє умостилися в кріслах, продовжує:

— Певною мірою запілля нині стало важливішим за фронт. Гармати мовчать, але хвороби продовжують убивати. Тиф, червінка, холера... А до них додалася ще й дифтерія, яка косить насамперед малих дітей. У селах — два-три похорони щотижня. У містечках — майже щодня. Самі

розумієте, як то впливає на думки, на психіку. А ворог цим користується, цинічно, підло й уміло.

— І що можна зробити? — діловито питає Сташиба.

Польський полковник відповідає:

— Донедавна вважали, що дифтерія — це вирок. Проте в Північноамериканських сполучених штатах почали фабрикацію сироватки, яка дає змогу лікувати цю страшну хворобу. Польща через французьких союзників досягла згоди з американцями, й Американський Червоний хрест надав Польщі таку кількість вакцини, якої вистачить і нашим та вашим дітям. Проте більшовикам дуже залежить на тому, щоб сироватка не потрапила до хворих дітей Волині, щоби пошесть поширювалася. Тому для постачання сироватки потрібні особливі заходи з охорони та обережності. Поїзд, який привезе першу партію сироватки у Кременець, будуть охороняти два причепних панцерних вагони та ескадрон уланів. А от у волості та села сироватку треба буде розвезти потайки, не привертаючи зайвої уваги. Старший сержант узявся би за таку роботу?

— Якщо треба — я готовий! — підхоплюється Сташиба.

— Прощу сідати, — зауважує український полковник. — Наскільки нам відомо, Шумська волость — ваші рідні місця?

— Так і є, пане полковнику, — відповідає чотовий. — Народився і виріс у селі Онишківці Шумської волості.

Український полковник схвально киває і продовжує:

— А ще нам відомо, що ви можете керувати велосипедом та мотоциклом.

Сташиба усміхається:

— На посаді писаря старшого окладу третього батальйону сорок другого якутського піхотного полку мусив і того навчитися.

Польський полковник дістає з течки два аркушики-восьмушки:

— Старший сержанте, тут маєте легітимацію з вимогою військового командування до всіх надавати вам сприяння та допомогу. Тут — доручення військовому комендантові міста Кременця. Негайно з'явиться до комендатури, отримайте заправлений мотоцикл «Харлей-Девідсон», заберіть медичну сестру Американського Червоного Хреста із сироваткою і максимально обережно доставте принаймні до Шумська.

Український полковник додає:

— За кричущої необхідності дозволяю використовувати частину сироватки у тих селах, через які будете проїздити. Виконуйте!

Сташиба рвучко підводиться, клацає каблуками:

— Наказ, пане полковнику!

Чітко розвертається через ліве плече, виходить.

Польський полковник дивиться у вікно якимось блукаючим артилерійським поглядом. Не обертаючись до українського полковника, питає:

— Як думаєш, Юрку, прорветься оцей Сташиба до Шумська?

— Чи прорветься — не знаю, Стасю. Але тому, хто спробує його зупинити, я не позаздрю.

* * *

Дуже подібний до показаного вище гімназійний клас. Тільки переобладнаний він під штабне приміщення більшовиків. На стіні — літографські портрети Леніна і Троцького. На невеликому й ошатному столі — невелике фото Держинського в елегантній рамочці з якогось графського будуару. На великому і менш ошатному столі — стосики нерівно нарізаного з рулона газетного паперу і попільниці з обрізаних снарядних гільз. Тютюнового диму в кабінеті багато, як тоді казали, «хоч сокиру вішай». Рудобородий

мужчина середніх років у дорогому, явно англійському френчі на секунду зупиняє позирк на портреті Дзержинського. Відтак обводить поглядом присутніх: шістьох чоловіків різного віку. П'ятеро зодягнені в офіцерські кітелі російської імператорської армії без знаків розпізнання, шостий, наймолодший — у мундирчику поштового чиновника з ретельно випоротими петлицями.

Рудобородий глибоко видихає і звертається до учасників наради:

— І останнє питання, товариші. Товаришу Островський, записів із розгляду цього питання прошу не вести.

Молодий у поштовому мундирчикові слухняно ховає списані аркуші до польової сумки, витирає перо, загвинчує чорнильницю.

Решта присутніх так само ховають до планшеток папери та олівці. Рудобородий вдоволено киває і продовжує:

— Наш чоловічок у кременецькій комендатурі білополяків повідомив про те, що сьогодні в Кременець прибуває вагон з американською сироваткою від дифтерії. Ця сироватка потрібна робітничому Петрограду, потрібна пролетаріату Москви і Харкова, Катеринослава, Олександрівська й Одеси. Американські імперіалісти лицемірно пропонували цю сироватку і нам, але виставили такі політичні умови її отримання, на які влада робітників і селян ніяк не може погодитися. Тому маємо доручення від найвищого керівництва. Сироватка тихо і непомітно, з дотриманням усіх правил її перевезення має потрапити на територію радянської України, а згодом — до Російської Федерації. Важливо не привертати до цього переміщення уваги так званої «світової спільноти». Залучення до справи військових, будь-які бойові зіткнення в ході операції цілковито неприпустимі. За непідтвердженими відомостями від нашої людини у кременецькій комендатурі можна припустити, що білополяки та їхні петлюрівські прислужники

полегшують нам завдання. Вони ділять партію сироватки на невеликі порції і планують доставляти їх у волості та села моторизованим транспортом. Причому охорону сироватки і працівників Американського Червоного Хреста мають забезпечити екіпажі тих броньовиків, автомобілів та мотоциклів, які перевозитимуть сироватку. Тому наказую: силами агентурних бойових груп у найкоротші терміни перекрити всі дороги, які ведуть з Кременця у східному, південно-східному та південному напрямках. Ліквідувати екіпажі білопольських та петлюрівських транспортних засобів під виглядом дорожніх аварій, активності кримінальних елементів, мародерства куркулів або партизанських дій свідомого селянства. Персонал Американського Червоного Хреста брати живими — вони, ці фахівці, володіють методикою зберігання та введення сироватки. Валеріане Прокоповичу, скільки апаратів ескадрильї особливого призначення тепер у цілком справному стані?

— Обидва! — підхопився кремезний вусань з виправкою уланського ротмістра царської армії. — «Ньюпор-24» підтримуємо у пристойному стані самі. «Де Хевіленд — Дев'ять» щойно повернули з капітального ремонту.

— А червоні зірки на «Де Хевіленді» уже намалювали? Вусань знічено хнюпиться:

— Винуватий... Ще не встигли знайти високоякісної фарби для камуфляжу і розпізнавальних знаків. Полотно просто просочене емалітом.

— Так це прекрасно, батеньку! — аж у долоні сплескує рудобородий. — Просто чудово. Пілоту «Де Хевіленда» організувати патрулювання околиць Кременця з повітря. У разі потреби — діяти за обстановкою. В мене усе, товариші!